

Погоріла А. І.,

старший викладач кафедри практики англійської мови

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

СЛОВОТВІРНІ МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті проаналізовано способи творення неологізмів англійської мови. Узагальнено погляди вчених щодо основних словотвірних конструкцій неологізмів і подано короткий аналіз кожного з них (скорочення (усічення, аббревіатура та телескопія), афіксація, словоскладання, конверсія). Установлено, що скорочення є найпродуктивнішим способом творення неологізмів.

Ключові слова: неологізми, словотвір, скорочення, усічення, аббревіатура, телескопія, афіксація, словоскладання, конверсія.

Постановка проблеми. Мова – живий організм, що постійно змінюється, оновлюється та функціонує як динамічна структура. Інтенсивний розвиток суспільства, науки, техніки, різноманітні зміни соціального життя спричиняють появу великої кількості нових реалій і понять, що потребують номінації, тому для позначення нових понять чи для надання нового значення вже наявним з'являються неологізми. Поява таких слів зумовлена позначенням нових понять і явищ об'єктивної дійсності. Поява та функціонування неологізмів є свідченням життя та розвитку мови, утіленням прагнення людини висловити багатство знань, виявом прогресу цивілізації. Поява нової лексики в сучасній англійській мові є свідченням активного процесу поповнення її словникового складу. Безумовно, важливою умовою появи нових слів є наявність продуктивних словотвірних моделей у мові. Цим і зумовлена актуальність дослідження, оскільки є необхідність визначити й обґрунтувати основні словотвірні механізми творення неологізмів у сучасній англійській мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування мовлення є важливим предметом дослідження для лінгвістів, оскільки воно вказує на напрямки розвитку мови. Словниковий склад мови оновлюється та поповнюється новою лексикою, серед якої домінують неологізми. Численні праці вітчизняних і зарубіжних лінгвістів присвячені дослідженню появи та функціонування неологізмів (В. Гак, Ю. Жлуктенко, В. Заботкіна, Ю. Зацний), а також проблематиці словотвірного моделювання зокрема (І. Андрусак, М. Болдирева, О. Кубрякова, А. Левицький, О. Позднякова та ін.).

Наявні наукові доробки лінгвістів не повністю окреслюють особливості творення неологізмів англійської мови, отже, є необхідність комплексного аналізу словотвірних механізмів творення неологізмів англійської мови.

Мета статті – окреслити мовні механізми, за допомогою яких утворюються неологізми англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Неологізми створюються, як правило, із певною функціональною метою, насамперед для того, щоб підсилити виразність і точність мовлення. С. Мангушев, здійснюючи дослідження неологізмів останніх років, стверджує, що «збагачення лексичного складу мови відбувається зазвичай за рахунок власних ресурсів мови» [7, с. 36].

О. Касаткіна-Кубишківна, Ю. Курята виокремлюють три основні способи утворення неологізмів в англійській мові:

- 1) за допомогою моделей власної системи словотворення;
- 2) шляхом запозичення слів з інших мов;
- 3) шляхом розширення об'єму значень наявних слів [5, с. 49].

Науковці-філологи до причини створення неологізмів відносять екстралінгвістичні та внутрішньолінгвістичні фактори. До екстралінгвістичних факторів відносять стан суспільства, зміст суспільної свідомості, рівень суспільних потреб, досягнення у сфері культури, а також у царині науки й техніки. Наявність масштабного мовного потенціалу оновлення мовних засобів окреслюють внутрішньолінгвістичні фактори. Дослідниця О. Сеньків зазначає, що «система словотвірних законів і правил має сильний вплив на творчу діяльність людей, які створюють нові слова» [8, с. 380]. Неологізми, на думку науковців, повинні не лише позначати нове явище чи феномен, а й підкорятися законам і правилам мови. Дослідниця О. Мальярчук [6] стверджує, що в англійській мові на сучасному етапі активно діють закони аналогії та закон мовної економії, а також переважають тенденції до однотипності.

Проведений аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що важливою умовою появи неологізму є наявність у мові продуктивних словотвірних моделей, до яких відносять такі:

- скорочення (усічення, аббревіатура та телескопія);
- афіксація;
- словоскладання;
- конверсія.

За останні десятиліття словниковий склад англійської мови поповнився чималою кількістю нових слів, що призвело до певної перенасиченості. Із метою раціонального використання мови, економії мовних зусиль з'явилися скорочення, чисельність яких невинно збільшується. Виділяють чотири види скорочень – аббревіатуру, акроніми, усічення та телескопію. Акроніми – це аббревіатури, що набули статусу слів (*BANANA – Build Absolutely Nothing Anywhere Near Anything*) [4, с.55]. Акроніми набувають граматичних ознак стандартних слів, наприклад, множини: *GMOs – genetically modified organism (The EU last month adopted strict labelling for GMOS that will require them to be segregated from non-biotech crops (Financial Times, Aug. 19, 2003))*. Інколи акроніми створюються з метою виділитися, наприклад, організація, що бореться з курінням, створила акронім *ASH (Action on Smoking and Health)*. Особливість усічення полягає в тому, що такі слова обмежені рамками усного мовлення і є характерними для різних типів сленгу та публіцистичного стилю (*I went to detox again... and it's been five years since I came out and haven't had a drink or pill since. Detox – detoxification – частина лікарні, де лікують наркозалежних людей*). Телескопія – поява слів-гібридів,

що також відображає тенденцію до раціонального використання мовних ресурсів, їй притаманна певна неочікуваність і новизна понять (відома торгівельна марка *Adidas* з'явилася в результаті злиття імені *Adi Dassler*, засновника компанії з виготовлення спортивного одягу та взуття). Телескопію вважають новим явищем у творенні слів англійської мови. О. Бондаренко умовно називає явище телескопії «фонетико-графічним нагадуванням», завдяки якому підсилюється семантика новоутворення [2, с. 130]. Телескопічний неологізм *wordrobe* (the words and phrases that comprise a person's vocabulary) демонструє цілком зрозуміле поняття «словниковий гардероб людини», тобто слова, які вона використовує. Цей неологізм створений за аналогією з уже наявним словом, при цьому й графічна, і фонетична форма новотвору значно посилюють його семантичне значення, водночас не порушуючи його морфологічної будови. О. Бондаренко зазначає, що кількість неологізмів, утворених за допомогою телескопії, є значною, слова утворюються «злиттям уламків двох слів»; водночас є додаткове семантичне навантаження, яке створюється на основі графічної та фонетичної схожості з уже наявним у мові словом.

Ю. Зацний і А. Янков, проаналізувавши активність різних способів словотвору, говорять про значне зростання кількості афіксальних і складних неологізмів. У досліджуваній період, за підрахунками науковців, було утворено понад 65% усіх лексичних неологізмів, тоді як у 40–50-х рр. ХХ ст. за допомогою афіксації та словоскладання було створено лише 46–47% інновацій.

Г. Кеннон стверджує, що афіксація становить 24% всіх новотворів англійської мови. Т. Алгео зазначає, що за останні 25 років ХХ ст. у словотворенні неологізмів було використано 103 суфікси. Префіксальні новоутворення є менш чисельними, хоча кількість префіксів більша за кількість суфіксів [3, с. 24]. І. Заботкіна виокремлює 127 префіксів, які створювали неологізми, починаючи з 1963 р. Афіксальний спосіб творення неологізмів дає змогу висловити будь-яку думку, якою б складною вона не була, в межах одного слова, яке, на думку носіїв мови, володіє значно більшими змістовими й експресивними можливостями, ніж буквосполучення. «В основі творення багатьох похідних і складних слів англійської мови є несвідома переконаність у тому, що висловлене багатьма чи декількома словами поняття ніколи не буде таким же яскравим, переконливим, «містким», ніколи не передасть так повно та глибоко всю думку, як висловлене одним словом» [1, с. 32]. Наприклад, *no-goodnik – a person who is good for nothing; good-willnik – a person who doesn't wish you good*.

Останні десятиліття ХХ ст. засвідчують зростаючу роль словоскладання. У 60–70-х рр. словоскладання поступалось афіксації, у 80-х рр. воно перевершило афіксацію й складало 29,5% загальної кількості неологізмів [3, с. 29]. Ю. Зацний вбачає особливість англійської мови в тому, що є «можливість утворення похідних складних слів (комполітів із комполітів)» [4, с. 54]. Неологізми, утворені шляхом словоскладання, нагадують фрази, проте вони функціонують як слова: *fourth generation warfare, glass ceiling, glass floor* та ін. Неологізми, утворені шляхом словоскладання, здебільшого у своїй основі мають іменникові конструкції. Словоскладання притаманні багатоконпонентні комбінації. За підрахунками В. Заботкіної, більш ніж 500 одиниць (12% усіх складних слів) складаються з тричленних компонентів: *explosive-detection machine, extended financial family, open-collar worker*.

Кількість конверсійних утворень за останні десятиліття зменшилася, у 60–70-х рр. минулого століття вони склали 11%, а на початку ХХІ ст. – близько 3%. Така тенденція, на думку Ю. Зацного й А. Янкова, пояснюється «більш активною роллю інших способів словотвору (словоскладання, афіксація, телескопія), а також тим, що за час свого функціонування конверсія «добре попрацювала», і тому значною мірою зменшилася кількість одиниць, що можуть бути базою для цього процесу» [4, с. 56]. Завдяки конверсії відбувається збагачення змісту поняття неологізму.

До малопродуктивних моделей творення неологізмів науковці відносять такі:

- ономотопію;
- редуплікацію.

Ономотопія (звуконаслідування) є одним зі способів творення неологізмів; завдяки звуку, імітації реальних явищ природи та дійсності відтворюються звуки, що спостерігаються в природі. *Boozy (drunk)* – імітація звуків, які вимовляє сп'яніла людина; *to buzz (to phone)* – імітація звуку телефонного зумера; *itty bitty (small)* – імітація звуків маляти; *rah-rah (a short skirt worn by girls during parades)* – передає шурхіт спідниці під час танців; *to pop (to flap, to clap)* – імітація звуку відкорковування пляшки.

Редуплікація – повторення слів, змістовних морфем, є способом творення граматичних форм, передачі нових чи видозмінених граматичних значень. Виділяють повну та часткову редуплікацію (*bling-bling economics, flash crash, squeeze-and-tease*).

Лінгвісти також виокремлюють таку словотвірну модель, як мовна компресія (злиття двох або більше частин слова в одне зі збереженням значення цілого), яка проявляється на фонетичному та морфологічному рівнях. Це явище в сучасній англійській мові досить поширене. Воно сприяє сконденсованості, семантичній насиченості мовлення, усуває інформаційну надлишковість мовлення [5, с. 48–49].

Висновки У процесі творення неологізмів мають місце численні словотвірні механізми. Залежно від суспільних потреб і вимог часу домінують відповідні мовні словотвірні конструкції. Оскільки має місце переваженість мовної системи лексичними одиницями, то вважаємо скорочення, а саме абрєвіатуру та телескопію, найбільш масовими механізмами творення неологізмів. Актуальною тенденцією утворення нових слів у наш час є скорочення наявних слів і словосполучень. Збільшення кількості скорочень можна пояснити тим, що складні слова та словосполучення зазвичай є громіздкими та незручними у використанні, тому доцільно передавати їх більш лаконічно, але це вже тематика наступної, більш ґрунтовної наукової розвідки.

Література:

1. Ахманова О., Краснова И. О методологии языкознания. ВЯ. 1974. № 6. С. 32–47.
2. Бондаренко О., Черневич А. Англійські неологізми: нове у використанні способів утворення. Збірник наукових праць. Вісник Запорізького національного університету («Філологічні науки»). 2010. № 1. С. 127–131.
3. Заботкина В. Новая лексика современного английского языка: учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. М.: Высш. шк., 1989. 126 с.
4. Зацний Ю., Янков А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник. Вінниця: Нова Книга, 2008. 360 с.

5. Касаткіна-Кубишківна О., Курята Ю. До проблеми перекладу неологізмів українською мовою. Наукові записки. Серія «Філологічна». Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька акад.», 2012. Вип. 25. С. 49–52.
6. Малярчук О. Особливості творення неологізмів-телескопізмів у сучасній англійській мові (на матеріалі лексикографічних джерел). Науковий вісник ДДПУ імені І.Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 3. Дрогобич, 2015. С. 137–140.
7. Мангушев С. Роль и место словообразования в развитии современного английского языка. Вестн. Оренбург. гос. пед. ун-та. № 3/4. Оренбург, 2010. С. 36–40.
8. Сеньків О., Летнянка О. Неологізми-скорочення в англійській мові. Молодий вчений. 2016. № 6 (33). С. 379–386.
9. Algeo T. Where do all the new words come from. American Speech. 1980. Vol. 55. No 4. P. 264–277.
10. Cannon G. Historical changes and English word-formation: New vocabulary items. N.Y., 1986.

Погорила А. И. Словообразовательные механизмы создания неологизмов английского языка

Аннотация. Проанализированы способы творения неологизмов английского языка. Обобщены мнения ученых касательно основных словообразовательных кон-

струкций неологизмов, дан краткий анализ каждого из них (сокращение (усечение, аббревиатура и телескопия), аффиксация, словосложение, конверсия). Установлено, что сокращение является самым продуктивным способом создания неологизмов.

Ключевые слова: неологизмы, словообразование, сокращение, усечение, аббревиатура, телескопия, аффиксация, словосложение, конверсия.

Pohorila A. Word-formative mechanisms of creation of neologisms in the English language

Summary. The ways of creating English neologisms have been analysed in the article. The general views of the scientists as to the basic word-building constructions of neologisms have been summarized, and a brief analysis of each of them has been provided, namely the abbreviation (clipping, abbreviation and telescoping), affixation, word-formation and conversion. It has been established that abbreviation and reduction are the most productive ways of creating neologisms.

Key words: neologisms, word formation, shortening, clipping, abbreviation, telescopes, affixation, word composition, conversion.